

TEN GELEIDE

L. Candau
Voorzitter LACA

1. Twee LACA-leden stuurden reacties op ons vorige nummer LACA Tijdingen:

- De Heer Pierre Van Nieuwenhuysen schrijft:
"Ik heb het laatste LACA-nummer gelezen. Hartelijk bedankt voor de lovende woorden en de reclame voor mijn boek "Récits populaires du Nord-Ouest de Bruxelles". Met veel plezier heb ik ook de bijdragen gelezen van W van der Elst en E. Christiaens ... boeiend! Veel moed en veel succes voor de hele LACA-ploeg!"

- De familie R. en E. Laporte-Robberechts meldt:
"In verband met het grote project van LACA omtrent Karel van de Woestijne zijn we zo vrij u hierbij een foto te bezorgen van het borstbeeld gemaakt door Wilfried Pas in opdracht van de Marnixkring Drijpikkel. Het bevindt zich op de Roostbaan, grens Grimbergen - Meisse.

Na een van zijn wandelingen schreef Karel van de Woestijne de tekst die wij op de keerzijde van de foto hebben genoteerd:

"Mijn vriend, gij hebt een van de mooiste streken van Brabant gezien en die ligt aan de poorten van Brussel..."

Mogen wij jullie ook feliciteren met het bijzonder interessante nummer 2 van LACA Tijdingen (Jg 2003/2004)

2. Folder

Zie ook folder over het Karel van de Woestijne-project hierbijgevoegd! Mogen wij u vragen deze folder ook te tonen aan vrienden of kennissen. Hoe meer mensen geïnformeerd worden hoe beter. Vanaf aanvang april, wordt de folder ook in de bibliotheek verspreid. Men zegge het voort!

OMTRENT MONUMENTEN, GEDENKTEKENS EN EREPERKEN VOOR MILITAIRE EN BURGERLIJKE SLACHTOFFERS VAN BEIDE WERELDOORLOGEN IN LAKEN

L. CANDAU

DEEL 6 en slot

A Enkele voorafgaandelijke beschouwingen

"Het idee de voor het Vaderland gesneuvelde soldaten individueel te begraven in speciale kerkhoven is ontstaan tijdens de Amerikaanse Secessieoorlog (1861-1865). In tegenstelling tot de Fransen en de Duitsers die het in 1870-1871 hielden bij massagraven, namen de Britten het Amerikaanse voorbeeld over tijdens de Boerenoorlog en tijdens de Eerste Wereldoorlog". Zo stelt L. Schepens.¹

Tijdens de eerste maanden van de Eerste Wereldoorlog zullen de Fransen en de Duitsers er trouwens ook een andere manier op na houden wat betreft het begraven van de te velde in de strijd gestorven soldaten; de Duitsers kiezen voor het individuele graf; de Franse "fosse" die maximum 100 kadavers mocht bevatten wordt door de wet van 29 december 1915 herleid tot individuele graven. De militaire begraafplaatsen worden ook uit de frontlinie gehaald om het moreel van de militairen niet te ondergraven².

We vroegen ons af of België enige wetgeving uitvaardigde nopens de organisatie van begrafenissen van Belgische (en eventueel geallieerde) militairen.

Dankzij informatie verschaft door Mevr. R. Verlinden, bibliothecaresse van het Parlement, kunnen wij onze vraag positief beantwoorden³.

De Belgische Regering decreteerde respectievelijk op 5 september 1917 en na de wapenstilstand op 27 mei 1919 een Wetsbesluit en een Koninklijk Besluit in verband met begrafenissen voor militairen, gevallen tijdens de oorlog. Beide besluiten zijn vergezeld van een uitvoerige motivatie.

1L.Schepens in "In Pace – Soldatenkerkhoven in Vlaanderen" Tielt-Amsterdam 1974 p.54

2D.J.B. Vanpée in "Oorlogsmonumenten tussen kunst van de victorie en plaatsen van herinnering" verschenen in "Ons Heem" Driemaandelijks tijdschrift Heemkundig Verbond Jg 52 Nr 4 p. 182

3Chronologisch repertorium van Wets- en Koninklijke Besluiten

Enkele summiere uittreksels:

- Wetsbesluit 5 september 1917 (Staatsblad 9-15 sep 1917)

De Belgische Staat neemt de organisatie op zich van de begraafplaatsen met eeuwigdurende concessie voor Belgische en geallieerde militairen gestorven tijdens de duur van het gewapend conflict. Er kunnen door de Minister van Oorlog terreinen opgeëist worden voor tijdelijke begravingen. Deze maatregel geldt ook voor gemeentelijke begraafplaatsen.

Alle vergoedingen hieruit voortvloeiend zijn ten laste van de Staat.

In de bijgevoegde brief aan de Koning door de Minister van Oorlog, De Ceuninck, volgt nog een verduidelijking.

De militaire dodenakkers mogen in de toekomst niet voor gewone begrafenissen aangewend worden en zijn enkel voorbehouden aan militairen gevallen op het veld van eer. Geen enkele andere teraardebestelling mag er uitgevoerd worden behalve voor het overbrengen van soldaten die voorlopig op andere plaatsen begraven werden.

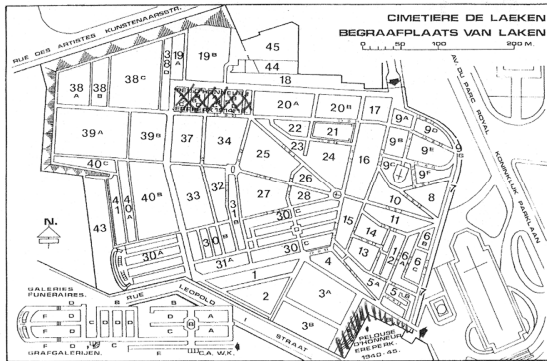
- Koninklijk Besluit 27 mei 1919 (Staatsblad 7 juni 1919)

Refererend naar het wetsbesluit van 5 september 1917 wordt een nationale commissie ingesteld, toegevoegd aan het Ministerie van Oorlog om de regering bij te staan tot bestudering en regeling van elke kwestie in verband met begrafenissen voor gesneuvelde militairen; ook deze die voorlopig ter aarde besteld werden in het buitenland. De samenstelling en de werkzaamheden van de commissie worden vastgelegd.

Het besluit van het bijgevoegde rapport aan de Koning luidt als volgt:

"De rouwende families, het Leger en het ganse Land wensen de herinnering aan de gevallen militairen te bestendigen met een pieteitsvolle cultus. In die overtuiging wordt het besluitsproject aan Uwe Majesteit ter ondertekening overgelegd."

B. Lakens Kerkhof - Ereperk 1ste Wereldoorlog

Het ereperk van de Lakense gesneuvelden WO I bevindt zich op de percelen 35 en 36 van het kerkhof (zie arcering Noord).

Op beide percelen werden samen 138 gesneuvelden begraven.

Op dit ereperk werd geen collectief monument opgericht.

De individuele zerkstenen zijn identiek, versierd met een

leeuwenschild, omringd door hetzij laurier of eikenloof en vermelden de namen van de overledenen. Hagen en groenperken scheiden de rijen van elkaar.

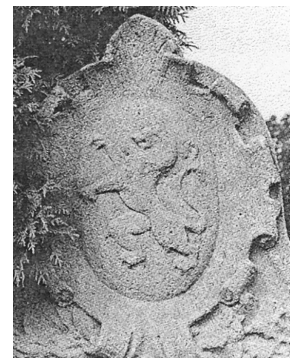
We zijn er niet in geslaagd de ontwerper van dit geheel te achterhalen. Met de grootste zekerheid mag echter aangenomen worden dat de

zerken gerealiseerd werden door het atelier Salu .

Merkwaardig is evenwel dat in 1925 aan dit ereperk een vak werd toegevoegd met 11 burgerlijke politieke gevangenen overleden tijdens hun internering. Het was een initiatief van de Vereniging van ex-politieke gevangenen van Brussel. (Vergeten wij niet dat in 1921 Laeken gefusioneerd werd met Brussel stad.)

De foto's van deze overledenen werden op de grafzerken aangebracht in tegenstelling tot de gevallen soldaten.

*In november zegent Mgr De Wachter de graven van de overgebrachte slactoffers op het kerkhof
(foto uit Le Patriote Illustré 8 nov 1925*

*Koning Albert bekostigde de grafzerken.
In juli 1926 werden zij plechtig
ingehuldigd en gezegend door Mgr Le
Graive (foto uit Le Patriote Illustré van 4
juli 1926*

C. Ereperk Tweede Wereldoorlog

Het ereperk van de Lakense gesneuvelden WO II bevindt zich op het perceel 3 van het Kerkhof (zie arcering Zuid - fig 1).

Het geheel werd ontworpen door de architect Rombaux en ingenieur Schoonjans, hoofd van de Afdeling architectuur van de Stad Brussel.

De gesigeneerde plannen dragen als datum 26 november 1953.

In het centrum van de besloten hof die als "rozentuin " bekend staat werd een memoriaal opgericht onder de vorm van een hoge betonnen naald met roodkoperen vlaggenmast. De 43 grafzerken van de gesneuvelden zijn in een halve cirkel opgesteld tegen een muur. Zij vermelden naam en voornaam, graad, regiment, leeftijd en datum van overlijden⁴.

D. Andere blijken van herinnering in Laken

- *Jean Offenbergsquare en gedenkteken aan 29 Belgische jachtpiloten die actief aan de "Battle of Brittain" deelnamen. Plaats: in het openbaar park van Laken.*

⁴Zie ook C. Vandervelde "Les Champs de repos de la Region Bruxelloise" Brussel 1997 pp. 439-440

Zie artikel L. Candau "Een nieuw monument in Laken verschenen in LACA Tijdingen Jg 13 nummer 3 pp. 24-31.

- Gedenkplaat op de binnenkoer School 33 in de Thys-Vanhamstraat voor de Heer Albert Cupis, leraar aan de instelling en lid van de weerstand tijdens WO II. Hij stierf de heldendood onder de kogels van de Gestapo op 1 april 1944.

Ons lid E. Christiaens bewaart in zijn verzameling een brief die de vader drie dagen later schreef aan de Heer Neyrinckx, toenmalig directeur van voornoemde school.

Omwille van het emotionele karakter van dit schrijven publiceren wij volgende lijnen zonder vertaling naar het Nederlands.

Le 4 avril 1944

Monsieur le Directeur,

La réalité est plus atroce que ne l'étaient mes appréhensions. Mon fils a été abattu par deux balles allemandes samedi après-midi. Il repose à l'hôpital de Schaerbeek et semble dormir..... Les funérailles civiles auront lieu dans l'individuel jeudi ou vendredi d'après l'arrivée du permis qui est attendu..

Mon fils a été très heureux dans votre école; après l'éloge que vous m'avez fait dimanche, je considère qu'il est de mon devoir de vous avertir sur des premiers de l'horrible drame...

Truivily agier, Monsieur le Directeur, l'expression de mes sentiments douloureux

Cupis

- Gedenkplaat voor drie Lakense politieagenten (met foto), gestorven tijdens WO I.

Plaats: Hall politiebureel in Lakens gemeentehuis Bockstaellaan.

Tekst op plaat luidt: "Hommage du personnel de police de

Laeken à ses membres, morts pour la patrie (namen onleesbaar)

- *Monument voor gesneuvelde militairen, allen oud-pupillen of kadetten, tijdens beide wereldoorlogen (ingehuldigd 1948).*

Plaats: binnenkoer van de oude kadettenschool (nu Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie - Sint-Annadreef 90).

Het monument, uitgevoerd door het atelier Salu in grijze arduinsteen, bestaat uit drie afzonderlijke identieke delen, opgesteld in boogvorm. Elk deel is samengesteld uit drie rechthoekige pijlers, aan de bovenkant verbonden met een architraaf. Het geheel bevindt zich op een verhoogd podium. Links en rechts wordt het monument omkaderd met hagen. De pijlers bevatten de talrijke namen van de gesneuvelde militairen.

Generaal-Maj o.r. Y. Van Renterghem schreef een martyrologium (martelaarsboek) en kon een groot deel van de namen identificeren op een totaal van 236 namen voor WO I en 113 namen voor WO II.

Onder de gesneuvelden WO II ontdekten we een Lakenaar, geïdentificeerd als volgt:

Carette Jules, Louis, Auguste ° te Laken op 31 mei 1891 + in het hospitaal van Gent 1 juli 1940.

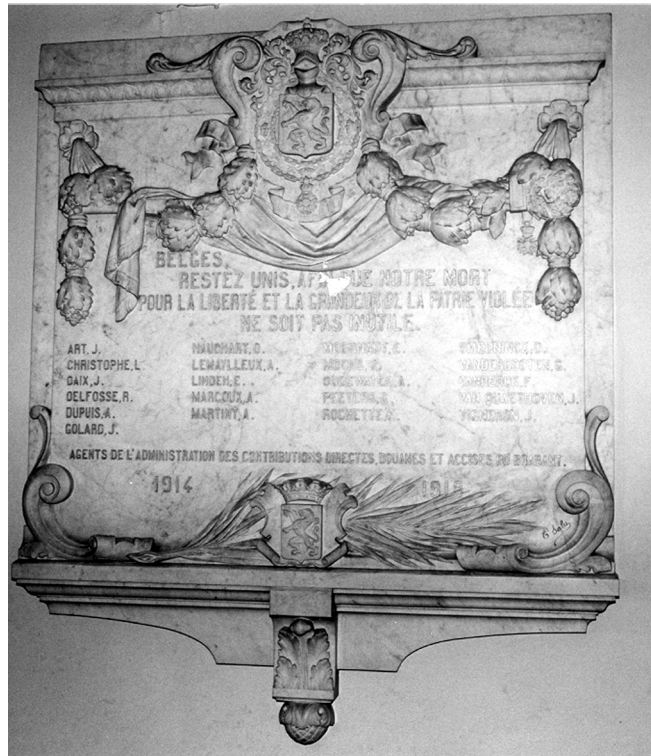
Pupil in Aalst in 1902. Op 14 augustus 1917 treedt hij toe tot het 1ste Linierregiment. Hij neemt deel aan de campagne en wordt tot hulp-onderluitenant benoemd bij het Transportkorps op 19 november 1917, kapitein op 26 juni 1920, commandant op 27 november 1933. In 1940 neemt hij deel aan de campagne bij het Troepenkorps van de 14de Divisie. Hij wordt zwaar gekwetst en overgebracht naar het hospitaal in Gent waar hij zal overlijden.

- *Herdenkingsplaat in het Koninklijk Pakhuis op de site van Turn en Taxis, Picardlaan Laken, voor gesneuvelde personeelsleden WO I.*

De beeldhouwer is Ernest Salu.

De tekst luidt als volgt: "Belges, restez unis afin que notre mort pour la liberté et la grandeur de la patrie violée ne soit pas inutile" , 14/18

Volgen dan de 21 namen van de slachtoffers, allen "Agents de l'Administration des contributions directes, douanes et accises du Brabant".

- *Glasraam in O.L.Vrouwekerk van Laken.*

Zes jaar voor de officialisering via het Koninklijk Besluit van 31 mei 1926 over de toelating om ter nagedachtenis van de gesneuvelden van WO I een glasraam op te richten, geeft de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen een advies over de plaatsing. Het ontwerp van het glasraam van de hand van J. B. Jacobs dient vereenvoudigd te worden (minder details, vereenvoudiging der kleuren).

In 1926 dan krijgt de kerkfabriek van de Minister van Justitie de definitieve toelating om een nieuw gebrandschilderd glasraam te plaatsen in het transept Oost van de kerk.

Op het glasraam worden naast de toenmalige Vorst Koning Albert en Koningin Elisabeth een soldaat en ook Kardinaal Mercier afgebeeld, in aanbidding voor Maria. Een tekstband onderaan vermeldt: "Lijdend en Onbevlekt hart van Maria bidt voor ons die

onze toevlucht tot U nemen." (zie fig op de achterzijde van de cover van dit tijdschrift)

E.- Besluit

Met de woorden van C. Vandervelde eindigen wij deze 6-delige studie⁵ "De verscheidenheid en rijkdom van funeraire oorlogsmonumenten geven blijk van de diepe gevoelens van saamenhorigheid en verbondenheid in het leed dat de natie doorstond. Deze tekens moeten wij bewaren om ons te waarschuwen dat gewelddadigheid en machtswellust dit bloedvergieten hebben veroorzaakt. Het diepe lijden werd door deze monumenten gesublimeerd en vereeuwigd door het in steen of brons uit te beelden. Mogen deze tekens een uitnodiging zijn tot een vredevol samenleven van alle burgers van de verschillende naties."

Over de Keizerin Charlottelaan

D. Van Kriekinghe

Een laan in Laken werd genoemd naar deze prinses. Het is niet de bedoeling het leven te beschrijven van Charlotte, zuster van Leopold II (1840-1929) en gewezen keizerin van Mexico (1864-1867). Wij zullen wel een minder gekend aspect van deze periode belichten: het uitzenden van Belgische vrijwilligers naar Mexico die als opdracht het verdedigen van haar troon, bedreigd door Mexicaanse opstandelingen, kregen.

Op 29 januari 1862 schreef Maximiliaan het volgende aan koning Leopold 1, de vader van prinses Charlotte: "Het zou erg aangenaam zijn, mocht ik zien dat het vaderland van mijn vrouw, zou bijdragen aan de steun en de verdediging van mijn troon in Mexico". Twee jaar later zou hij erop aandringen dat er soldaten gestuurd werden naar Mexico "voor de speciale bescherming van de keizerin, zijn landgenoot". Onder druk van zijn schoonzoon en met het oog op de delicate situatie van het Mexicaanse Rijk, gaf Leopold 1 de minister van oorlog de opdracht een Mexicaans legioen te creëren. Die laatste vertrouwde de organisatie ervan toe aan generaal Chapelié, en het bevel aan baron Alfred Vander Smissen.

5C. Vandervelde in: "Monumenten opgericht op de ereperken voor Belgische Soldaten gesneuveld tijdens Wereldoorlog I in Regio Brussel" verschenen in "Ons Heem", Driemaandelijks tijdschrift Heemkundig Verbond Jg 52 nummer 4 p. 219

Chapelié liet in de Belgische kranten een bericht publiceren, waarin de oprichting van een Belgische lichte voor het Mexicaanse rijk werd aangekondigd, terwijl Maximiliaan voor dit korps en de rekrutering in Wenen 800.000 frank uittrok. Op 23 maart 1864 lazen de Belgen in de meeste Brusselse - en ook in enkele binnenlandse - kranten:

In opdracht van Zijne Hoogheid, de aartshertog Maximiliaan, heeft men aanvaard de bescherming van de dochter van onze koning te organiseren, die zal worden toevertrouwd aan onze landgenoten. Er worden goede en ernstige voorwaarden gesteld voor vrijwilligers. We hopen dat de aanwezigheid van Belgen in Mexico een gunstig effect zal hebben op het aangaan van commerciële en industriële relaties op deze rijke grond zodra de orde en het vertrouwen hersteld zijn. We zijn ervan overtuigd dat deze nieuwe Belgische bescherming onder het bevel van kapitein Vander Smissen even trouw, toegewijd en behoedzaam zal zijn als de glorieuze Waalse wachters die vroeger al de militaire vermaardheid van de Belgen naar het buitenland brachten.

Een tweede bericht dat op 24 maart in de kranten verscheen, bracht meer duidelijkheid:

De bescherming van de keizerin zal bestaan uit 2.000 wachters. De officieren en onderofficieren van ons leger zullen zich inschrijven met de onmiddellijk hogere graad dan die ze nu hebben. Hun dienstjaren in België zullen worden verrekend bij de vaststelling van hun loon in Mexico. Ze zullen een contract voor 6 jaar hebben, als ze dat aanvragen bij ons departement voor oorlog, en 1 jaar onbezoldigde vakantie. Zij die na 6 jaar willen terugkeren naar België, zullen een vastgelegde schadevergoeding ontvangen. Diegenen die zich op het einde van de periode in Mexico willen vestigen en niet het verlangen hebben om terug te keren, zullen van de regering grond krijgen (zowel de soldaten als de officieren), aangezien het de bedoeling van de aartshertog Maximiliaan is de kolonisatie van zijn toekomstig rijk zoveel mogelijk te stimuleren.

Onmiddellijk werd in Oudenaarde een toelatingscommissie geïnstalleerd, die de inschrijvingen moest selecteren en bepaalde toelatingsvoorwaarden moest stellen: maximum 35 jaar en vrijgezel zijn, en een natuurlijke aanleg en hoog moreel hebben. Het vrijwilligerskorps werd gerekruteerd in het leger en onder de burgers: 1543 Belgen, waaronder 729 beroepsmilitairen en 814 burgers uit verschillende lagen van de maatschappij en met diverse beroepen, die geen idee hadden van wat het militaire leven inhoudt, en ook niet van de harde werkelijkheid die hen te wachten stond.

De kandidaten krijgen een premie van zestig frank bij hun inschrijving (zie de documenten betreffende de inlijving van 09.09.1864 en de terugkeer naar België op 20.01.1867 van François BODART).

Er zijn vrijwilligers uit het gehele land, ook uit Laken: een zekere Albert-Adolphe LEGRAS, geboren in 1838, ingelijfd in augustus 1864 en ontslagen in januari 1867. Opvallend is de inlijving in 1864 van de vader van de latere burgemeester van Brussel, J. VAN DE MEULEBROEK, François-Xavier VAN DE MEULEBROEK die werd ontslagen in juni 1866. Hij overleed in Laken in 1910.

De opleiding gebeurde in de Maegdendaele Kazerne bij Oudenaarde. De militairen kregen een keurig uniform: de officieren een Oostenrijks kepi, de onderofficieren een stijve, vilten hoed, opgesmukt met een indrukwekkende vederbos. Andere uniformen verwijzen naar deze gebruikt door de legers van het Noorden en het Zuiden tijdens de Amerikaanse Secessieoorlog.

Het contingent zal onder het bevel staan van luitenant-kolonel VANDERSMISSEN, in 1864 41 jaar oud. Hij was 1,85 groot, atletisch gebouwd en beschikte over een grenzeloze wilskracht.

De vrijwilligers waren vergezeld van 15 cantinières, wettelijke echtgenoten van militairen. Zij waren "gewapend" met een, over de rug gedragen, biertonnetje.

In oktober 1864 werden de 600 eerste vrijwilligers naar Saint-Nazaire gestuurd om er aan boord te gaan van een Frans stoomschip.

De overtocht die 29 dagen duurde, was een echte kalvarie: de ruimte was beperkt, de warmte stikkend en het voedsel afschuwelijk. Daar bovenop moesten ze een storm trotseren die 5 dagen duurde.

Uiteindelijk bereikte het schip VERA CRUZ, waar de vrijwilligers hartelijk onthaald werden door de Mexicaanse burgerlijke en militaire overheid.

Van VERA CRUZ ging het naar MEXICO, gedeeltelijk per trein en gedeeltelijk te voet. Het traject was lastig, maar op 11 december 1864 bereikten zij eindelijk de hoofdstad, waar zij voor Keizer Maximiliaan en Charlotte defileerden.

Aanvankelijk kregen de Belgische militairen de taak de keizerlijke paleizen te bewaken maar, op bevel van kolonel VANDER SMISSEN, werden krijgsverrichtingen op touw gezet tegen Mexicaanse guerrillero's.

OP 8 april 1865 bereikt een kolom van 250 soldaten en officieren de stad TACAMBARO en bindt er op 11 april de strijd aan met 3000 à 3500 Mexicaanse republikeinen.

De Belgische verliezen zijn belangrijk: zeven officieren en drie-en-vijftig voltigeurs zijn buiten strijd gesteld.

Onder de gesneuvelde Belgen is majoorbaron Ernest CHAZAL, zoon van de minister van oorlog, Pierre CHAZAL, (op dat ogenblik bevelhebber van de vestingwerken van Antwerpen). Dit verlies was het onderwerp van brieven geschreven door een zekere ELOIN, Belgisch secretaris van Maximiliaan, en gericht aan generaal VANDER SMISSEN en vice-versa, in april 1865.

De rest van het contingent werd gevangen genomen, nadat majoor TYTGADT de witte vlag had gehesen en zich had overgegeven aan de Mexicaanse generaal REGULES. De krijgsgevangenen kwamen later vrij door uitwisseling.

Op bevel van Keizer Maximiliaan werd in december 1866 het expeditiecorps ontbonden en in januari 1867 keerden allen - op twintig man na die in Mexico bleven - naar België terug.

EMPIRE DU MEXIQUE.
CORPS BELGE.

ENGAGEMENT.

N° 1114
DU
REGISTRE MATRICULE.

Je soussigné *Bodart, François Louis Alceste* déclare m'être engagé aujourd'hui le *Neuf Septembre* 1865 soixante *quatre* ans comme *Soldat* pour servir pendant le terme de SIX ANNÉES, dans le corps belge destiné à faire partie de l'Armée du Mexique, ayant stipulé pour prime d'engagement la somme de *Soixante* francs.

Je déclare me soumettre entièrement 1° aux lois militaires qui régissent l'armée belge, pendant le séjour du corps en Belgique et pendant la traversée; 2° aux lois militaires qui seront décrétées pour l'armée mexicaine à partir du moment de l'arrivée du Corps au Mexique.

Dans le cas où des événements de force majeure viendraient mettre un obstacle absolu soit à l'organisation du corps, soit à son départ pour le Mexique, je me déclare prêt à accepter mon licenciement, sans autre condition que le paiement intégral de la prime d'engagement mentionnée ci-dessus; et le paiement des frais de route, nécessaires pour rentrer dans mes foyers.

Engagé par moi *A. Rodenagel* les jour, mois et an que dessus.
Je déclare n'être pas marié

Bodart

Certificat de visite et d'aptitude.

Je soussigné, médecin audit corps, déclare avoir visité le d'nommé ci-dessus, et l'avoir trouvé parfaitement apte au service militaire; certifiant en outre, sous le serment prêté à l'État, qu' cette visite a été effectuée par moi, et que la présente déclaration est conforme à la vérité.

186

SIGNALEMENT.

Père	Front
Mère	Yeux
Né à	Néz
Province	Bouche
Le	Menton
Dernier domicile à	Cheveux
Province	Sourcils
Taille d'un mètre <i>650</i> millimètres.	Signes particuliers
Visage	Profession antérieure

Service antérieur (où, et de quelle manière il a quitté le service):

00190

Conditions de l'engagement.

D'après les instructions données par Sa Majesté l'Empereur du Mexique au lieutenant général en retraite Chapelie chargé de l'organisation du Corps Belge destiné à faire partie de l'armée mexicaine, les engagements se font aux conditions suivantes :

1° Les sous-officiers et soldats seront engagés pour six ans et recevront une prime d'engagement, qui variera de 60 à 100 francs, d'après leur grade. Cette prime pourra être payée en partie en Belgique et en partie au Mexique, d'après le mode que le commandant du corps jugera le plus favorable aux intérêts des volontaires.

2° Pendant le séjour du corps en Belgique, les sous-officiers et soldats toucheront les allocations du grade dont ils seront pourvus, d'après les tarifs de solde de l'armée belge. En mer, ils seront traités comme les sous-officiers et matelots de la marine militaire.

3° Quel que soit le mode d'administration qui sera adopté au Mexique, les sous-officiers et soldats y recevront par jour, étant habillés, équipés et nourris, les sommes suivantes pour deniers de poche, savoir :

Les soldats	15 kreutzers d'Autriche ou 37 centimes 1/2.
— caporaux	20 — — — ou 50 —
— sergents	25 — — — ou 62 centimes 1/2.
— sergents-majors	30 — — — ou 75 —
— adjudants sous-officiers	40 — — — ou 1 franc.

4° A l'expiration de six années de service, les sous-officiers et soldats auront le passage gratuit jusqu'à Anvers et toucheront en débarquant la même prime que lors de leur engagement; s'ils ont obtenu de l'avancement, ils toucheront la prime de leur nouveau grade.

5° Les sous-officiers et soldats qui contracteront un second engagement, toucheront la prime double et auront une

augmentation de deniers de poche de 5 kreutzers d'Autriche par jour (douze centimes et demi).

6° Les sous-officiers et soldats qui, à l'expiration de leur premier terme d'engagement, voudront rester au Mexique comme colons, recevront en bonnes terres, dans la zone tempérée et fertile, savoir :

Les soldats	12 joch (mes. du pays) soit environ 8 hect.
— caporaux	16 — — — — 10 —
— sergents	20 — — — — 13 —
— sergents-majors	24 — — — — 16 —
— adjudants sous-officiers	30 — — — — 20 —

Avec les avantages suivants : facilités pour se construire une habitation, instruments aratoires, semences, etc., le tout constituant une avance, qui sera taxée et que les colons rembourseront au bout d'un certain nombre d'années, par annuités, de façon à leur donner le temps de faire prospérer leur bien.

7° Les sous-officiers et soldats qui auront accompli un second terme de service obtiendront une double concession de terres.

8° Les colons belges formeront, d'accord avec les autorités, des villages entre eux; ils resteront armés aux frais de l'État, mais pour la défense de leur village seulement.

9° Si, à cause d'un motif grave ou imprévu, le commandant du corps jugeait devoir proposer le rapatriement d'un sous-officier ou soldat, avant l'expiration des six premières années, le passage gratuit serait accordé jusqu'à Anvers.

Le Lieutenant général en retraite,

CHAPELIE.

*Je Solvint Bodart a été engagé et
embusqué à Vera Cruz le 20 janvier 1864 pour
suite de l'engagement de son corps en il fut
le premier combattant en l'armée mexicaine.
A l'avis de l'Empereur le 20 janvier 1864
le Colonel commandant,
M. N. D. P. C.*

Les uniformes du régiment Impératrice Charlotte
 Au centre : le lieutenant-colonel Vander Smissen et le capitaine adjudant-major Chazal
 Les carabines qui figurent ici, en usage aux carabiniers belges, avaient été prêtées au corps pour
 l'instruction. Au moment du départ, on le dota de la carabine Enfield

Photographie prise à Audenarde

Musée royal de l'Armée

La cantinière du bataillon des Voltigeurs du régiment Impératrice Charlotte, Catherine,
 avec son mari, le cantinier Philippe Opdemessing

*Photographie postérieure au combat de Tacambaro du 11 avril 1865,
 où Catherine gagna la médaille de bronze du Mérite militaire mexicain.*

Musée royal de l'Armée

Le colonel baron van der Smissen, commandant le Régiment de l'Impératrice Charlotte.

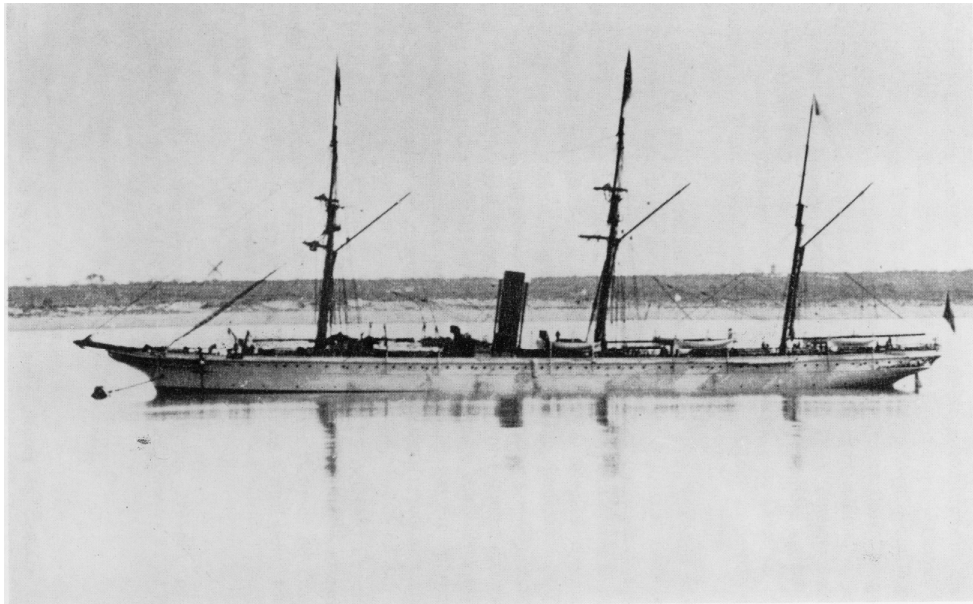
Musée royal de l'Armée.

Le sergent-fourrier N.L.J. Widy, du régiment Impératrice Charlotte.

Photographie

Musée royal de l'Armée

Le vapeur à hélice français « La Floride » en rade de Saint-Nazaire

Photographie du Musée royal de l'Armée

Bronnen:

- Au service de Maximilien et de Charlotte: l'expédition des volontaires belges au Mexique : 1864-1867, Albert DUCHESNE.
- Charlotte, la passion et la fatalité, Mia KERCKVOORDE. Editions DUCULOT, 1980.
- Archieven v.h. Legermuseum, Brussel.

RIJKSWACHTER VERMOORD AAN DE MEISELAAN IN 1913

Wim van der Elst

Jaren geleden reeds intrigeerde ons een brief van koning Albert I van 27 februari 1913 aan eerste minister baron de Broqueville 6 die wij hier laten volgen:

Cher Ministre,

Ne pensez-vous pas qu'il y aurait lieu de récompenser d'une façon toute spéciale ce brave gendarme blessé si grièvement à Laeken ? Cet homme a vraiment fait preuve d'héroïsme.

Ces malheureux gendarmes ont besoin d'encouragement; on ne trouve jamais assez de critiques à leur adresser, même au Parlement. Et il n'y a pas à le nier, c'est un corps d'élite qui donne sans cesse des preuves de dévouement et de bravoure exceptionnelles. C'est, en fait, eux qui maintiennent l'ordre dans le pays.

Je crois que ce serait honorer, d'une façon propice, le courage et l'abnégation que de décerner une croix de chevalier de Léopold, en cette occasion. Vous rappelez-vous, en France, la décoration de Colmar, lors de la mort de l'inspecteur Jouin?

Je vous serais très reconnaissant, cher Ministre, de me dire votre impression et je reste,

Votre très affectionné

Albert

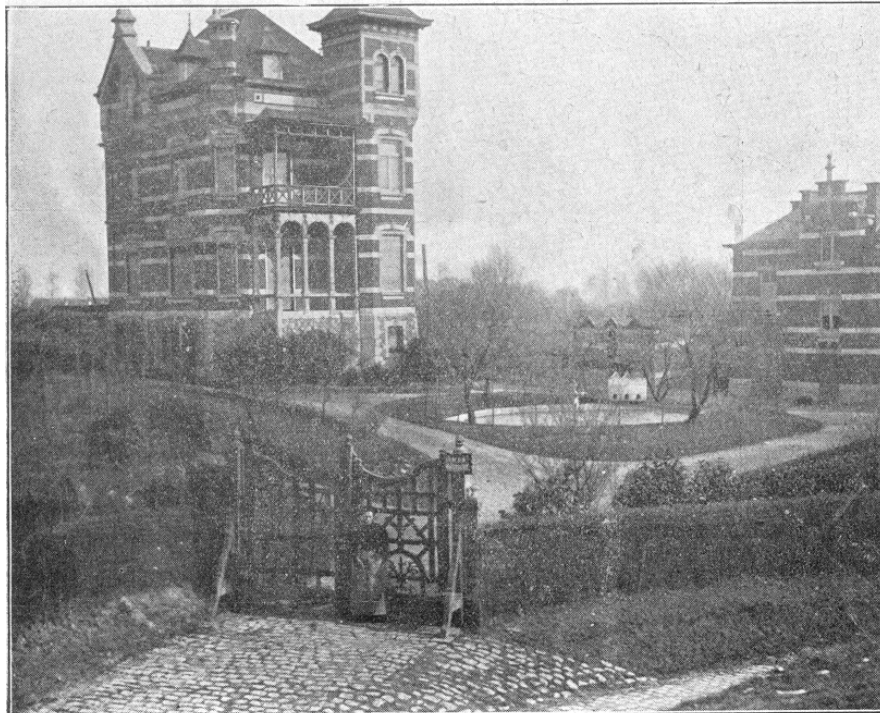
De uitgevers laten de brief volgen door een kleine nota die wij hier in vertaling weergeven, en die een tipje van de sluier oplicht:

6 In : Marie-Rose Thielemans & Emile Vandewoude : « Le Roi Albert au travers de ses lettres inédites 1882 – 1916 », Bruxelles, Office International de Librairie, 1982, 719 p., pp. 456-457

"De rijkswachter Van de Wauwer werd gedood op zaterdag 23 februari toen hij, in burgerkledij, inbrekers betrapte in de villa Hastière, Meiselaan, toen bewoond door de schilder Stevens. De Koning maakt allusie op de onderscheiding toegekend door de Franse regering aan de inspecteur Louis Colmar, gewond op 24 april 1912, de dag toen de anarchist Bonnot de onderdirecteur van de Sûreté, inspecteur Jouin, neerschoot in een huis van de rue de Paris in Petit-Ivry."

Jammer genoeg staat er niet bij waar ze hun informatie gehaald hebben. Er blijven ook vraagtekens. Uit een studie die wij voorbereiden over de ontstaansgeschiedenis van de Meiselaan blijkt dat er in 1913 zeker geen villa aan de huidige Meiselaan stond. En dat een schilder Stevens hier zou gewoond hebben vonden wij ook nergens vermeld, ook niet bij Arthur Cosyn in "Laeken Ancien & Moderne" uit 1904. Trouwens, de bekende schilder Joseph Stevens was al in 1892 overleden en zijn jongere broer Alfred in 1906. Was er nog een derde ?

Bij toeval vonden we onlangs een heuse fotoreportage over de begrafenisplechtigheid van de omgekomen rijkswachter in *Journal de Bruxelles Illustré* van 2 maart 1913. Gans het voorblad wordt gevuld met

een grote foto van de rouwdienst aan het Militair Hospitaal in de Kroonlaan, met eronder in grote koppen: **Le drame de l'avenue de Meysse.**

Maar wat ons vooral boeit is een mooie foto van de bewuste villa Hastière, een imposant gebouw, gelegen in een heus park. Volgens ons lag deze villa niet aan de huidige Meiselaan, maar aan de oude waarvan er nog een stukje overblijft vertrekkend achter de parking aan de Esplanade en uitgevend op de Romeinsesteenweg. Het is waarschijnlijk dat deze villa de plaats heeft moeten ruimen voor de Wereldtentoonstelling van 1935.

Wij brengen hierna in ietwat vereenvoudigde vertaling het korte artikel uit het weekblad, getiteld: **Victimes du devoir.**

In de nacht van zaterdag op zondag, in bevolen dienst aan de Meiselaan waar struikrovers gesignaleerd waren, werd de wachtmeester van de Rijkswacht Joseph Van de Wouwer, een moedige en energieke jonge man van 27 jaar, gedood op het moment dat hij een bandiet bij de kraag vatte.

Brussel, de gerechtelijke, militaire en bestuurlijke overheden, hebben hem woensdag een imposante begrafenis gegeven, misschien minder door het officieel karakter ervan dan door de spontaniteit en de oprechtheid van het diep gevoel van verdriet dat ervan uitging. En geen enkel eerbetoon kon meer gerechtvaardigd zijn.

Want het gaat om ware heldenmoed, ingegeven door de trouw aan de plicht, zonder dat er berekening van eigenbelang of glorie mee gemoeid was.

Van de Wouwer wist wat zijn opdracht behelsde en trok voorwaarts zonder zich iets aan te trekken van het zekere gevaar dat hij liep, waarvoor hij nochtans gewaarschuwd was door de schoten die de bandiet reeds afgevuurd had.

Zulke daden van stille heldenmoed verdienen met glans gehuldigd te worden, zowel om hun intrinsieke grootsheid als om wat ze betekenen als les en aansporing. Geen enkele samenleving kan voortbestaan zonder de trouw van de beambten die ze in dienst heeft : dat is zeer juist en, God zij dank, het is een gebruikelijke deugd in België. Maar ze verheft zich tot heroïsme als ze gepaard gaat met vrijwillige zelfverloochening en spontane en edelmoedige opoffering van het eigenbelang voor de wet van de plicht. Door zich met zeker gevaar voor zijn leven op de bandiet te werpen die hij moest aanhouden heeft Van de Wouwer zijn natuurlijk instinct gevolgd dat zijn plicht hem voorschreef : waardoor hij getuigenis aflegde van zijn aangeboren eerlijkheid, zijn stille moed, zijn trouw aan de ontvangen bevelen en het is dat alles dat verdiende gehuldigd te worden en tot voorbeeld gesteld aan anderen.

Zulke karakters strekken een land tot eer en het land vervult een natuurlijke plicht wanneer het hulde brengt aan zulk heroïsch offer.

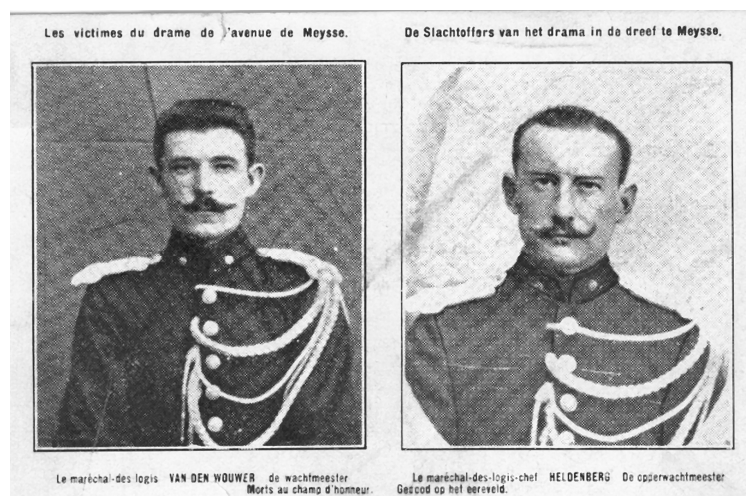
Van de Wouwer was niet alleen in de onderneming die tot zijn dood leidde. Hij was vergezeld door wachtmeester Van Heldenberg die zelf zwaar gewond werd, zonder dat zijn leven in gevaar schijnt. Hij verdient zonder voorbehoud deel te hebben aan de hulde die aan zijn collega wordt gebracht, want hij heeft het bewijs geleverd van dezelfde dapperheid en dezelfde zelfverloochening. Wij groeten met eerbied deze glorievolle slachtoffers van hun plicht en we wensen dat hun edel voorbeeld en de ernstige les van trouw aan de plicht die zij hebben gegeven voor niemand verloren zou zijn.

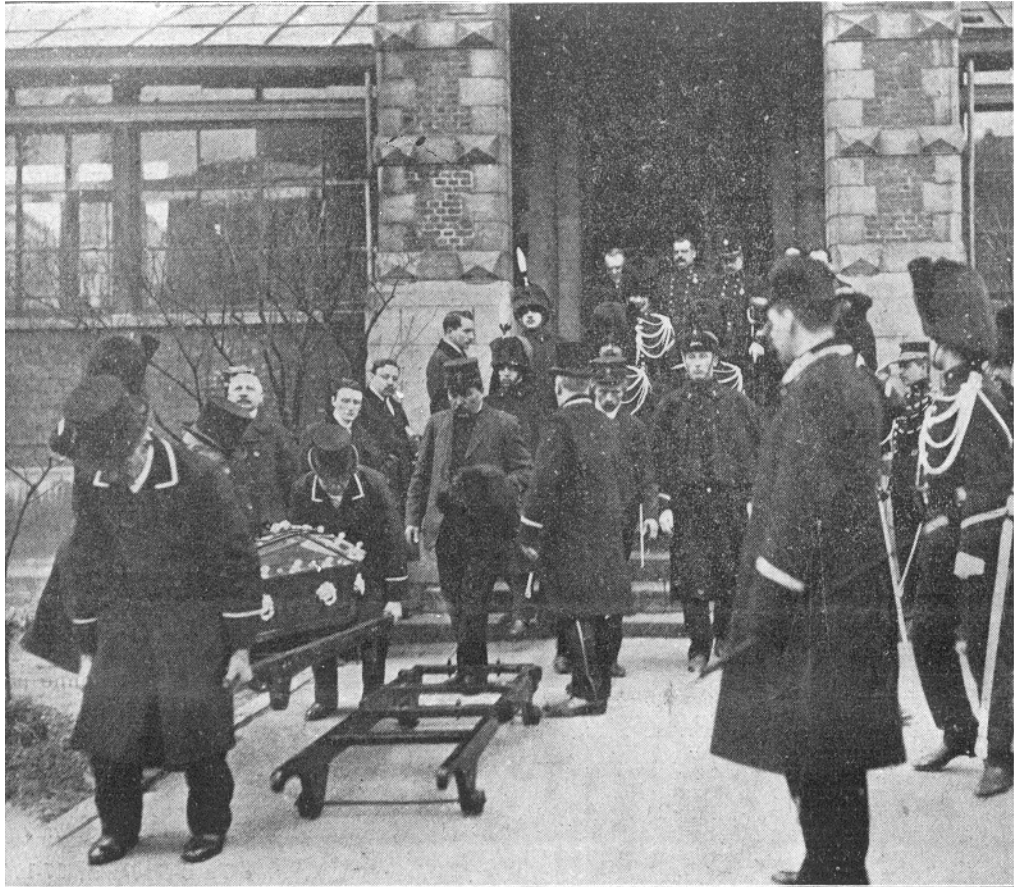
Tot zover het verslag van het weekblad. Het laat toe, mede door de afbeelding, de villa Hastière te situeren. Het verduidelijkt ook dat Koning Albert vermoedelijk de gekwetste wachtmeester Van Heldenberg op het oog had voor een onderscheiding. Maar het rept niet over een schilder Stevens. En evenmin vernemen we iets over de dader(s), of ze ooit gevat en veroordeeld werden. Daarvoor zal allicht diepgaander onderzoek van de pers uit die tijd noodzakelijk zijn. Maar toch meenden we onze lezers deze voorlopige resultaten niet te mogen onthouden.

Bovendien bezit onze LACA-medewerker Eric Christiaens een postkaart, die we hier afdrukken, met de foto's van beide rijkswachters als "morts au champ d'honneur – gedood op het eereveld". Blijkbaar is Heldenberg (hier is hij opperwachtmeester – werd hij misschien in extremis nog bevorderd voor zijn heldendaad ?) toch aan zijn verwondingen overleden.

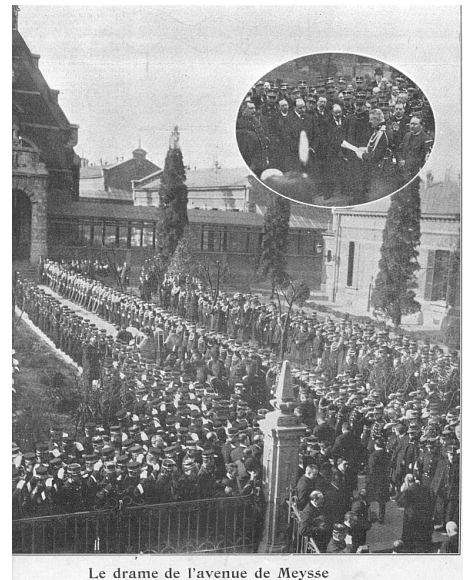
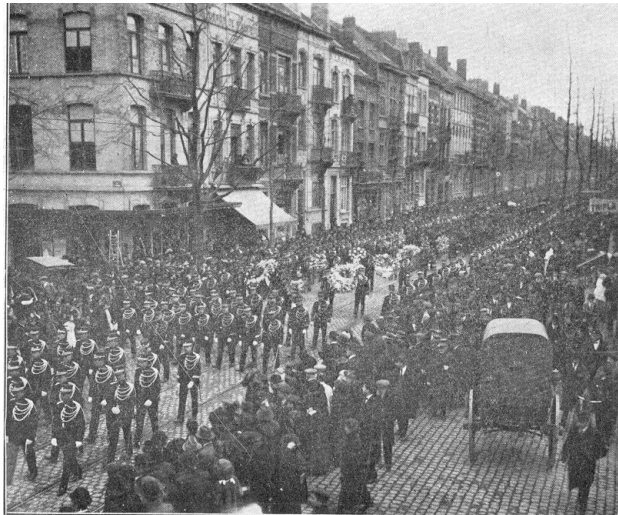
De uitgever van de postkaart kende hier wel de weg niet : "les victimes du drame de l'avenue de Meysse" wordt vertaald door "de slachtoffers van het drama in de dreef te Meysse".

Maar in Meise moest men de villa Hastière niet gaan zoeken.

Het Militair Hospitaal aan deKroonlaan

Le drame de l'avenue de Meysse

UIT DE TIJD VAN DE STOOMTRAM TE LAKEN

Wim van der Elst

Laca-Tijdingen heeft reeds herhaaldelijk aandacht besteed aan de geschiedenis van het openbaar vervoer te Laken⁷.

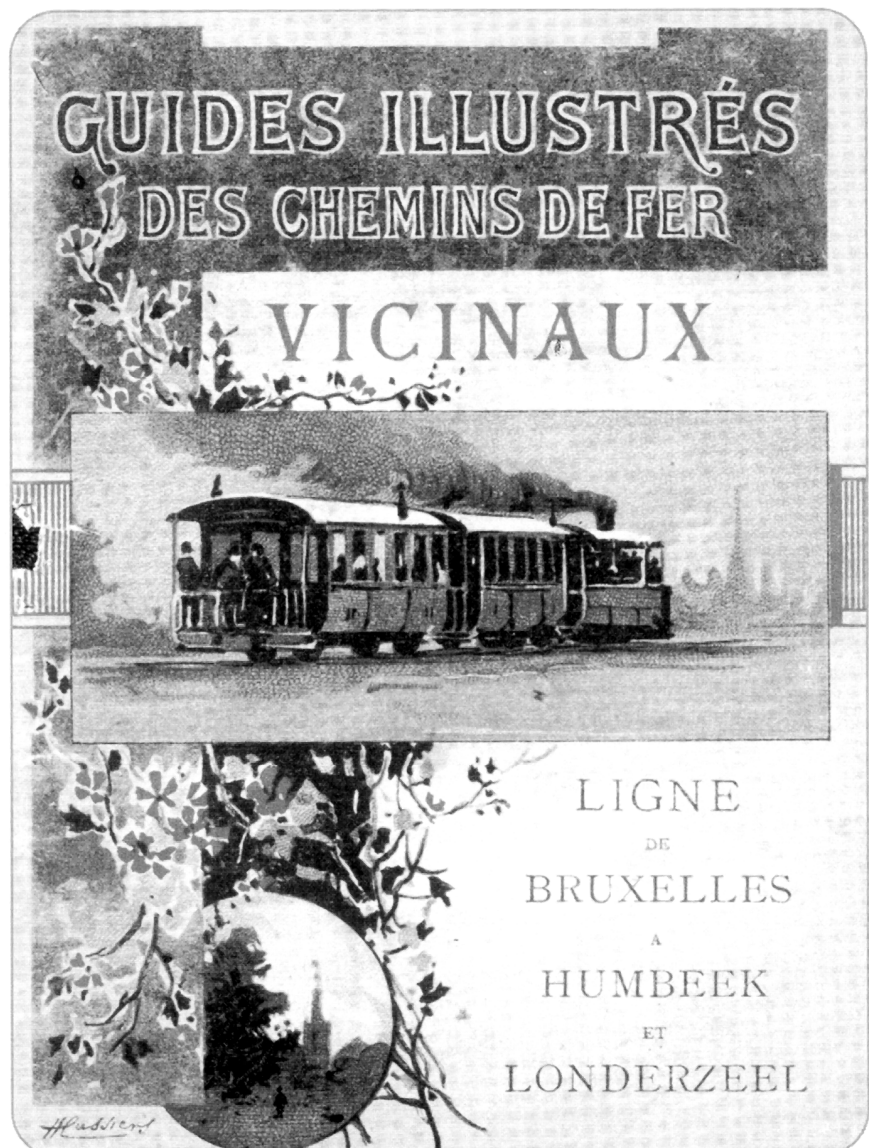
Op 21 november 2001 organiseerde LACA een voorstelling van het boek "Tram Story 1911 – 1978", samengesteld door Paul De Backer, over de "boerentram" naar

Wemmel.

In 2003 werd een nieuw, prachtig geïllustreerd boek uitgegeven door de vzw Pro-Tram over de tramlijn naar Grimbergen (en verder naar Humbeek, en over Meise naar Londerzeel)⁸. Daarin

werden we voor het eerst opmerkelijk gemaakt op een boekje in de reeks "Guides Illustrés des Chemins de Fer Vicinaux", zelf een onderdeel van de "Guides Jean d'Ardenne", over de : "Ligne de Bruxelles à Humbeek et Londerzeel".

Jean d'Ardenne was een pseudoniem voor

⁷ Zie onder meer Georges Vanden Bussche en Daniel Van Kriekinghe : Het openbaar vervoer in Laken, in de nummers van maart en juni 1997

⁸ Dit boek is onder meer te verkrijgen in de Standaard Boekhandel te Grimbergen

de journalist Leon Dommartin (1839 – 1919) die onder meer voor “Le Figaro” en “Le XXème Siècle” schreef.

Paul De Backer was zo vriendelijk een fotokopie van deze zeldzame publicatie ter beschikking van LACA te stellen.

Hoewel het boekje geen jaartal draagt moet het ongetwijfeld kort voor 1900 gesitueerd worden : de windmolen van Over-Heembeek wordt er nog in beschreven, er is nog geen sprake van Japanse Toren of Chinees Paviljoen, enz. De werken voor de aanleg van de haven van Brussel worden wel aangekondigd maar zijn blijkbaar nog niet begonnen. De halten aan het begin van de Groendreef en in de Masuistraat worden nog op Lakens grondgebied gesitueerd, wat er op zou wijzen dat de annexatie van dat deel bij Brussel in 1897 nog niet gebeurd was. Anderzijds begint de beschrijving met het vertrek aan het Rogierplein, dus na 1891 zoals we hieronder zullen zien. Een exacte datum is eigenlijk van minder belang.

De grote verdienste van het werkje is trouwens dat het een ooggetuigenverslag brengt van wat een “tram-toerist” (want die waren er blijkbaar) in die dagen kon zien van op de tram en bij het afstappen aan de verschillende halten.

Maar beginnen we om het verhaal beter te situeren eerst met een beknopt chronologisch overzicht, ontleend aan de uitgave van Pro-Tram, voor zover het belang heeft voor Laken.

- 14 september 1889 opening van de lijn Humbeek-Sas tot Laken, de Vrièrestraat.
- 15 mei 1890 verlenging van de lijn tot beneden de Maria-Christinastraat, aan de hoek met de Claessensstraat.
- 1 mei 1891 verlenging van de lijn via de Groendreef tot de Bolwerklaan aan de hoek van het Rogierplein.
- 1 april 1908 opening van een tweede lijn langs het Saincteletteplein en de nieuwe lanen Leopold II, Eeuwfeest en Bockstael naar de Dikke Linde en naar Grimbergen. De lijn langs de Groendreef bleef ook in gebruik.
- 21 april 1909 elektrificatie van de nieuwe lijn tot de Dikke Linde. Op de lijn via de Groendreef bleven er stoomtrams rijden.
- 17 augustus 1909 verlenging van de elektrische lijn tot Grimbergen
- 21 september 1909 afschaffing van de lijn via de Groendreef
- 20 februari 1957 opening van de tunnel onder het Heizelplateau, eerst alleen voor de lijn naar Londerzeel, later ook voor de H, G en S via de Wandstraat

- 31 augustus 1978 einde van de exploitatie van de laatste lijnen van de Buurtspoorwegen in Brabant : Brussel – Grimbergen, Brussel – Het Voor en Brussel – Wemmel

Het kleine gidsje (10 cm op 12,5 cm, 30 blz., gedrukt bij Imprimerie J.-E. Goosens, 33, rue du Houblon, Bruxelles), dat wij hierna gedeeltelijk vertalen, begint met enkele zakelijke gegevens :

- afstand : 18 kilometer
- duur traject : 1 uur en een kwartier
- vertrekpunt : Café des Boulevards, op de hoek van het Rogierplein
- eindpunt : sas (sluis) van het kanaal van Willebroek te Humbeek
- voornaamste halten : Laken, Strombeek, Grimbergen, Beigem
- halten : 21 – 2 in Brussel , 9 in Laken, 3 in Strombeek, 2 in Grimbergen, 2 in Beigem en 3 in Humbeek

Wij brengen de eigenlijke tekst, voor zover die over Laken gaat, hierna in vertaling maar ongewijzigd. Sommige historische bijzonderheden zouden moeten gecorrigeerd worden. Daarvoor verwijzen we echter naar recente werken of ook naar artikelen in Laca-Tijdingen.

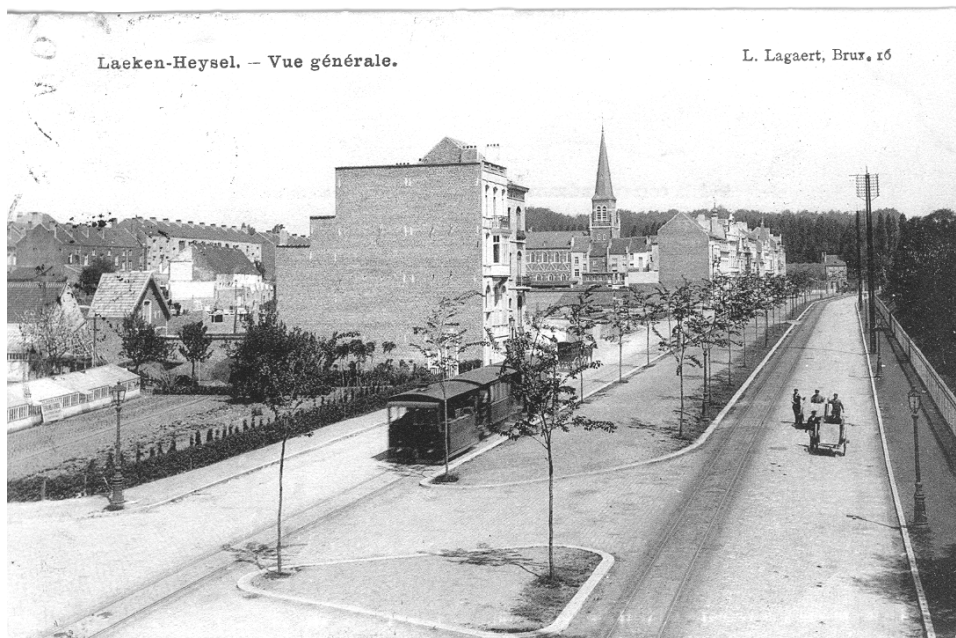
Wij gaven er de voorkeur aan de originele tekst te behouden omwille van de tijdsgeest die er uit spreekt. Alleen hebben we hier en daar tussen haakjes een verduidelijking gegeven, die het gemakkelijker moet maken plaatsaanduidingen die sindsdien gewijzigd zijn beter te kunnen situeren.

De tramlijn volgt langs de buitenkant de Botanische Tuinlaan en de Antwerpsesteenweg, slaat dan de Groendreef in die ze volgt op de rechterstraatkant tot ze de vaart oversteeft aan de bruggen van Laken. Dan slaat ze de Maria-Christinastraat in, die links van de Koninginlaan uitkomt, steekt dan aan de Leopoldbrug de spoorweglijn van de West-ringlaan over en daarna die naar Gent, aan de verbindingdriehoek. Dan voert ze over de Molenbeek, rond de Donderberg en de Stuivenberg, langs de Vossenstraat (de voorloper van de verlengde Bockstaellaan, waarvan het laatste gedeelte in 1934 herdoopt werd in Jan Sobieskilaan) en de Heizelstraat (niet de huidige Heizelstraat !) waar ze de grens van het openbaar park van Laken volgt, om uiteindelijk het station van de Dikke Linde te bereiken, van waar naar rechts een korte aftakking tot de ingang van de Koninklijke Serres leidt.

Dit eerste deel van het traject (6 km) vergt een half uur en telt 11 haltes, gespreid met 2 en 3 minuten ertussen : bij het begin van de Antwerpsesteenweg (de oude Lakensepoort) ; aan het begin van de Groendreef (de oude Oeverpoort) ; de Masuistraat ; de bruggen van Laken ; de Maria-Christinastraat ; de Kerkeveldstraat ; de Leopoldbrug ; de Laiterie Modèle aan de de Vrièrestraat ; de Médoristraat ; de Laiterie van de Heizel ; de Dikke Linde.

Links strekken zich de lager gelegen terreinen van de kleine Zenne uit, waar het ontworpen dok en de toekomstige haveninstallaties van Brussel moeten komen.

Daar, op de grote ruimte tussen het kanaal aan de Groendreef en de ringspoorweg, zal een nieuwe wijk waarvan de straten langs alle kanten

beginnen aangelegd te worden, de gemeente Laken verbinden met die van Molenbeek en Koekelberg. Die oevers van het kanaal, langs de Groendreef en er voorbij, waren vroeger het wandeldoel in de mode. Dicht bij de bruggen van Laken heeft het établissement "Tivoli" de naam bewaard van de befaamde uitspanning die lange tijd het rendez-vous was van de Brusselse "fashion" en het oord bij uitstek voor landelijke genoegens.

LAEKEN. — Les Rues Stéphanie et Marie-Christine.

M. Hesbain

Over de brug rijdt de tram de Koninginlaan in, die hij dadelijk terug verlaat om over de ganse lengte de Maria-Christinastraat te volgen.

De Onze-Lieve-Vrouwekerk op het einde van de laan toont haar silhouet met onafgewerkte details, haar afgeknotte toren die op een spits wacht, haar piramidevormige koepel die de crypte met de koninklijke graven overspant. Dit werk van Poelaert, de architect van het Brusselse Justitiepaleis, bleef onafgewerkt wegens de gebreken van het gebruikte materiaal.

Zijn afwerking zou een onbetwistbare elegantie doen tot uiting komen ; zoals het nu is biedt het een eerder afstotend uiterlijk.

Het naburige kerkhof bevat beroemde graven, zoals dat van Malibran (1836) en de resten van de oude kerk : een vierkante gestuikte toren met het koor en de kruisbeuk ; het schip is afgebroken en vervangen door een portaal dat tegen de gevel van de toren, die vroeger in het midden van een

Latijns kruis stond, is aangebracht.

Deze kerk in een primitieve stijl (haar architectuur wijst op de XIIIe eeuw) volgde op een gebedsplaats waarvan de oorsprong samenloopt met die van Laken zelf, een zeer oude plaats, als men afgaat op de talrijke getuigenissen uit de eerste eeuwen van het christelijk tijdperk.

Het koor vertoont een absis met vijf vakken, onderbroken door steunberen, een mooi ontwerp. Dit heiligdom is vermaard door een beeld van een miraculeuze Maagd, Onze Lieve Vrouw met de draad, - de Moeder Gods zou zelf, volgens de legende, aan de hand van die draad het plan aangegeven hebben van dit gebedsoord waarvan zij de bouw verlangde. De draad bestaat nog altijd, bewaard door de eeuwen heen, door revoluties en allerlei onheil.

Aan de uitgang van het kerkhof leidt de Sint Annadreef recht naar de kapel en de bron die dezelfde naam dragen, op de helling van de Donderberg. Door koninklijk initiatief is daar een uitgestrekt publiek park aangelegd, met weidse grasvlakten, groepjes beuken die de heuveltjes bekronen, en doorkruist door talrijke lanen en omgeven door een berijdbare weg.

De Sint Annabron was een aanrader tegen de koorts. De Infante Isabella, die een voorliefde had voor die plek, liet ze omvatten door een stenen bassin in 1625. Een Latijns opschrift herinnert aan die vrijgevigheid, die aangevuld werd door de aanleg van een laan met vier rijen bomen, 800 meter lang, die het kerkhof met de kapel en de bron verbindt. In dezelfde periode van de aartshertogen Albrecht en Isabella werd ook de kerk gerestaureerd, die in 1581 door de Calvinisten verwoest was.

De oude Sint Annadreef ligt nu ingebed links van de nieuwe laan die langs gans de westelijke kant van het Koninklijk Domein loopt, voorbij het erehekken, dan voorbij de ingang van de serres, om te eindigen aan het kruispunt van de Dikke Linde. Zij vormt in dat laatste deel van haar tracé een sectie van de ovale laan die het publieke park omgeeft.

Op het hoogste punt van dit park verheft zich het gotisch monument van Koning Leopold I, dat doet denken aan dat van Walter Scott in Edinburg. Het werd in 1880 opgericht door De Curte. Het standbeeld van de eerste Koning der Belgen, door G. Geefs, staat in het midden van een gebouw van negen open vakken, die een cirkelvormige portiek vormen met kruisbooggewelven, waarboven een hoge opengewerkte spits uitrijst, met aan het uiteinde een vlak waar oorspronkelijk een gevleugelde genius op stond. De genius bleek niet te weerstaan aan de wind ; men heeft hem moeten neerhalen.

Aan de buitenomgang is er een reeks kruisbogen, ondersteund door ronde kolommen. Daarboven is er een terras met borstwering, pinakels en steunbogen ; men beklimt het langs een trap.

Van daarboven ziet men een prachtig panorama van de stad zich ontvouwen. Rechtover het monument, na het grote grasveld, opent zich het erehekken van het Koninklijk kasteel, waarvan men de noord-westelijke gevel kan zien omgeven door de begroeiing van het park. De hertog Albert van Saksen-Teschen, gouverneur-generaal van de Oostenrijkse Nederlanden, en zijn echtgenote aartshertogin Maria-Christina, lieten deze

woonst bouwen in 1782 door architect Montoyer. Ze was bestemd tot zomerresidentie voor de gouverneurs.

De gevel, naar het ingangshekken toe, toont een oprit met Ionische zuilen, bekroond door een fronton gebeeldhouwd door Godecharles : de Tijd regeert over de Uren, de Dagen en de Seizoenen. De gevel aan de achterkant van het kasteel vertoont een uitbouw in een rotonde met een koepel, geflankeerd door twee vleugels, en kijkt uit over een zeer lange grasvlakte die afdalt tot aan het kanaal tussen een massa van groen.

Door de Brabantse Revolutie en de Franse bezetting, die elkaar opvolgden, konden Albert van Saksen en Maria-Christina niet lang genieten van hun schepping. Het domein werd in loten te koop gesteld, als privaat bezit van de aartshertogin. Napoleon kocht het, toen het al versnipperd was, stelde de kopers van de loten schadeloos en redde het zo van een zekere vernietiging. Reeds was de "Chinese toren", een soort pagode opgericht aan het westelijk uiteinde van het park, waarvan men een ver uitzicht had, afgebroken.

Bonaparte liet het kasteel rijkelijk bemeubelen en schonk het aan Joséphine, om het later terug te nemen in ruil voor het Elysée-Bourbon. In 1812 kwam Marie-Louise op haar beurt verblijven in de woning, door haar tante gebouwd en vol familieherinneringen. Het volgende jaar ondertekende de Keizer er de oorlogsverklaring aan Rusland. In 1815 troffen Alexander van Rusland, Frederik van Pruisen en andere gekroonde hoofden van de Heilige Alliantie er zich. Het kasteel heeft sindsdien nog veel illustere gasten ontvangen.

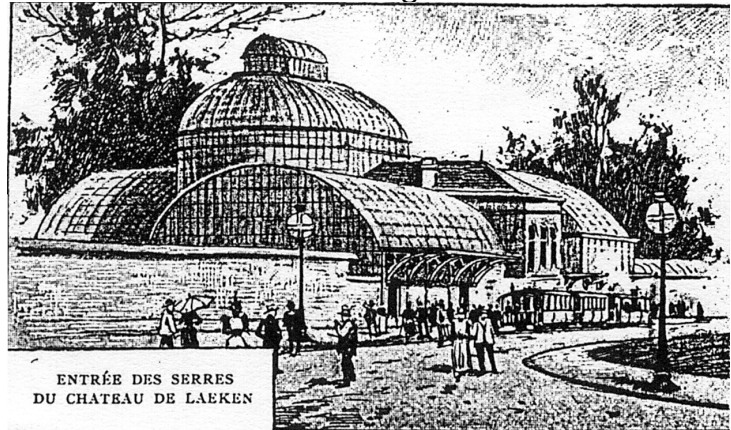
Laken, dat de gebruikelijke residentie van de Belgische vorsten was geworden, breidde zich nog uit onder het Hollands regime. Privaat eigendom van Koning Willem, werd het in 1839 door de Belgische Staat teruggekocht. Leopold I verbleef er gewoonlijk en overleed er in 1865. Leopold II heeft er door aanhoudende werken en opeenvolgende vergrotingen vandaag een der meest somptueuze vorstelijke verblijven van Europa van gemaakt.

De brand van 1 januari 1890 vernielde het kasteel, waarvan niet veel meer dan de muren overbleven. Veel kunstwerken en historische herinneringen gingen verloren in deze ramp. Sindsdien werd het kasteel herbouwd volgens het oorspronkelijk plan, met de nodige wijzigingen die de moderne tijd vergde.

De omheining van het park, dat geleidelijk uitgebreid werd door de aanhechting van naburige eigendommen en gronden langs het noorden en het noord-oosten, door de opheffing of het verleggen van de openbare wegen die de vergroting in de weg stonden, omvat momenteel een oppervlakte van bijna 150 hectare golvend terrein, waar grote waterpartijen zich uitstrekken en er door slingeren, waar immense groenpartijen

omkaderd worden door prachtige bomen, op de manier van de Engelse parken, met dicht kreupelhout, massieven van sierplanten, bezaaid met rustieke bouwsels en doorkruist door lanen en wandelwegen.

Maar wat aan het paleis van Laken een bijzondere oorspronkelijkheid en een zeldzame schittering heeft verschaft, is de recente bouw, door Koning Leopold II, van reusachtige serres die een van de wonderen van Europa zijn. Op bepaalde tijdstippen mag het publiek deze lange galerijen op verschillende

niveaus, naargelang de golving van het terrein, bezoeken. Het zijn als tapijten van zeldzame bloemen, van inheemse en exotische planten, die uitlopen op een wintertuin beplant met palmbomen en dan op een gigantische rotonde die verbinding geeft met de oranjerie. Deze rotonde, met een gewaagde koepel, zeer breed, die op Dorische zuilen rust, is al een echt monument op zichzelf.

Het station van de Dikke Linde, waar de laan die het openbaar park van het koninklijk domein scheidt, uitkomt, dankt zijn naam aan een eerbiedwaardige boom die geplant werd op het kruispunt van de wegen naar Brussel, naar Grimbergen, naar Over-Heembeek en naar Wolvertem. Het is de grens van deze prachtige tuinen, aangelegd op de hoogten van Laken.

Een oude houten windmolen, in een enclave in het koninklijk domein, steekt uit over de omheining langs de kant van Over-Heembeek. De monumentale ingang van de serres bevindt zich op ongeveer 200 meter van de Dikke Linde.

Vanaf de Dikke Linde is men op het platteland. De baan loopt tussen bebouwde velden en doet achtereenvolgens Strombeek, Grimbergen, Beigem en Humbeek aan. Dit deel van het traject bedraagt 12 kilometer, vergt 45 minuten en omvat 10 haltes.

De Mutsaert (op 7 kilometer van Brussel) is een gehucht met enkele huizen. Tot zover de Guide Jean d' Ardenne. We vonden nog andere sporen uit de tijd van toen. De Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen was opgericht bij wet van 28 mei 1884, maar trad aanvankelijk niet zelf als uitbater op. De lijnen werden in concessie gegeven, wat aanleiding gaf tot heel wat klachten. Omdat de Provincies participeerden in het kapitaal per lijn, had een commissie van de Provincieraad een zekere vorm van controle.

Daarvan vinden we de neerslag in de verslagen van de Provincieraad van Brabant. Er wordt meermaals over geklaagd dat de op voorhand aangekondigde inspecties door die commissie een lachertje zijn, omdat bij die gelegenheid voor een luxerijtuig wordt gezorgd ...

In de zitting van 22 juli 1903 wordt er geprotesteerd tegen de te lage frequentie van de dienst te Laken. Het antwoord luidt dat er nieuwe remises moeten komen, maar dat het geen zin heeft om die te bouwen omdat de lijn Brussel-Humbeek in de nabije toekomst zal omgelegd worden. Die nabije toekomst zou toch nog tot 1908 op zich laten wachten.

Er zijn ook klachten dat de machinisten stoom laten ontsnappen in de Maria-Christinastraat en daarna dan weer veel rook produceren om terug de nodige druk te bekomen.

Op de vraag dat er meer controle zou uitgeoefend worden op het personeel van de tram werd geantwoord dat de provincieraadsleden maar zelf de overtreders moesten aangeven, wat die verontwaardigd van de hand wezen.

In de zitting van 23 juli 1903 bracht Jacqumain een ooggetuigenverslag. Hij had enige maanden geleden een reis gemaakt op de lijn Brussel-Humbeek-Grimbergen-Londerzeel (er was in 1893 een aftakking aangelegd tussen Grimbergen en Meise, die in 1894 verlengd werd over Wolvertem tot Londerzeel. Pas in 1935 zou er een rechtstreekse verbinding komen van Brussel naar Londerzeel via de Dikke Linde en de Drijpikkel).

De uitbating is zo slecht dat er geen woorden zijn om de slordigheid van de exploitant te beschrijven. De wagens zijn vuil en slecht onderhouden. Het enige rijtuig van eerste klas was in beslag genomen door enorme rundskwartieren die naar Brussel vervoerd werden. De medereizigers verzekerden dat zulks de gewoonte was. Het was winter, er was geen verwarming in de wagen en de kou drong er binnen door een gebroken ruit. Het was er niet om uit te houden. Een ander raadslid kreeg de lachers op zijn hand met de opmerking dat dit allicht nodig was om het vlees goed te bewaren ...

In de zitting van 6 juli 1904 werden de uitbreidingsplannen van de lijn behandeld :

- omlegging en op dubbel spoor brengen van het gedeelte tussen het Rogierplein en de Dikke Linde te Laken
- elektrificatie van de lijn tussen het Rogierplein en Strombeek.
- verlenging van de lijn van Humbeek tot Mechelen
- een tweede verlenging tussen Laken via Pannenhuis naar Brussegem

Die verlengingen zouden er nooit komen. De verlegging van de lijn kwam er zoals we zagen pas in 1908, de eerste fase van de elektrificatie pas in 1909. Nochtans had ook P. Gillet in 1905 (in : "Les Transformations de Laeken") al aangekondigd :

“Dès à présent, il est entendu que le tram vicinal améliorera d’une façon efficace son service d’exploitation, il sera mû par traction électrique et empruntera à l’avenir le boulevard d’Anvers, le boulevard Léopold II et toute la nouvelle avenue de 30 mètres jusqu’au Gros-Tilleul (de latere Bockstaellaan), où il croisera la nouvelle ligne des Tramways bruxellois desservant le nouveau boulevard de ceinture à Schaerbeek (de Lambermontlaan) et l’avenue Van Praet qui en forme le prolongement. »

En al had ook Koning Leopold II op 17 juli 1905, bij de inhuldiging van de werken aan de Meiselaan, ook een tramverbinding tussen de Dikke Linde en het Terkamerenbos, via de Van Praetlaan, aangekondigd, het zou nog tot 1935, met de Wereldtentoonstelling, duren eer die er kwam.

Chanteloup in Laken.

Eric Christiaens

In ons vorig tijdschrift “Laca Tijdingen” – Jaargang 15 – nummer 2 – blz 34 t.e.m. 36, vertelde Wim van der Elst ons over een vliegtuig op de hippodroom van Laken. Op 21 december 1913 zou de Fransman Chanteloup in het Lakense luchtruim een optreden gegeven hebben. Wim illustreerde zijn artikel met een mooie foto waar men Chanteloup, met bolhoed, aan zijn vliegtuig ziet sleuren.

Hieronder vindt u een mooie foto, die ik onze lezers niet wou onthouden, van deze Pierre Chanteloup. De foto werd genomen op het kruispunt van de Charles Demeer- en Dieudonné Lefèvrestraat, recht over de gebouwen van Ziegler. Dat Ziegler in 1913 reeds aan “container”-vervoer deed is hier een mooi bewijs. In de “container” zat de vliegtuig .

Enkele details:

Pierre Chanteloup draagt zowel op de hippodroom als tijdens het overbrengen van zijn vliegtuig een bolhoed. Hij draagt ook een dikke mantel wat er wel degelijk zou op wijzen dat we in december zijn.

Achter de "container" zien we dat de hoek nog niet bebouwd is. Later kwam op deze hoek de biersteker Wouters & Cie. Nu is het een Muzelmaans cultureel centrum geworden.

Ik achterhaalde dat Pierre Chanteloup zijn vliegbrevet behaalde op 28 juli 1911. Het brevet droeg het nummer 549. Hij was "Membre Pionnier des Vieilles Tiges de France" en drager van het Oorlogskruis 14-18.

In 1961 verbleef Pierre Chanteloup op volgend adres : 38, avenue Anatole France te Damarie-les-Lys (Seine Maritime). Achteraf is elk spoor van hem bijster gebleven.

Karel van de Woestijne

Op de valreep vernemen we dat in het museum D'Hondt-Dhaenens in Sint-Martens-Latem een tentoonstelling loopt van 14 maart tot en met 25 april onder het motto "In de lente van mijn land".

Deze tentoonstelling wordt georganiseerd ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van het overlijden van deze befaamde letterkundige.

De gemeente Sint-Martens-Latem onthult in het voorjaar 2004 een buste van hem en organiseert bij die gelegenheid ook een gelijknamige Poëzieprijs. De deelname van het MDO aan de erfgoeddag op zondag 18 april a.s., met als thema "t zit in de familie" zal in het teken staan van de broers Van de Woestijne.

U ziet beste mensen.... LACA staat niet alleen...

De redactie

INHOUD

Ten geleide	L. Candau	1
Omtrent monumenten, gedenktekens en ereperken	L. Candau	2
Over de Keizerin Charlottelaan	D. Van Kriekinghe	10
Rijkswachter vermoord aan de Meiselaan in 1913	W. van der Elst	17
Uit de tijd van de stoomtram in Laken	W. van der Elst	22
Chanteloup in Laken	E. Christiaens	31

